

Rumeli Fatih Osmanlı Şehzadesi: Gazi Süleyman Paşa

Salih Pay

Yrd. Doç. Dr., U.Ü. İlahiyat Fakültesi

salihpay@gmail.com

Özet

Bu araştırma Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye yönelik askeri faaliyetleri ile Rumeli'yi Türkleştirme ve İslâmlaştırma çerçevesinde izlediği yöntemleri tanıtmayı amaçlamaktadır. Süleyman Paşa, Orhan Gazi'nin büyük oğlu olup genç yaşta vefat etmiştir. O, Bizans İmparatorluğu'ndaki taht mücadeleleri ve bölgede meydana gelen şiddetli depremin de etkisiyle savunmasız hale gelen Rumeli'yi, tecrübeli diğer Türk beylerinin de desteğini alarak fethetmişti. Onun, gayrimüslim halka hoşgörüsüyle davranması, imar faaliyetlerinde bulunması ve çok sayıda Türkmen aileyi bölgeye yerleşirmesi, Rumeli'de Türk-İslâm kültürünün ve Osmanlı hâkimiyetinin oluşması ve gelişmesinde etkili olmuştur.

Abstract

The Conqueror of Rumelia: Ghazi Sulayman Pasha

This study aims to present Sulayman Pasha's military activities toward Rumelia and the methods he followed to Turkicize and Islamicize the region. Sulayman Pasha was the older son of Orhan Ghazi, the second Ottoman ruler, and died at a young age. He conquered Rumelia, where had become vulnerable by the virtue of fights for the throne in the Byzantine Empire, and the severe earthquake which had occurred in the region, by getting support of other experienced Turkish leaders. His tolerant policy

toward non-Muslim people, the public works he made, and settlement of a great number of Turkmen families there became very effective in the formation and development of Turkish-Islamic culture and Ottoman authority in Rumelia.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti, Rumeli, Balkanlar, Gelibolu.

Key Words: Sulayman Pasha, Ottoman State, Rumelia, Balkans, Gallipoli.

Giriş

Asya ile Avrupa arasında stratejik bir geçit noktası olan Rumeli, tarih boyunca çeşitli milletlerin istilasına uğramış, özellikle de dünya hâkimiyeti iddiasında bulunan hükümdarların nüfuz mücadelesi verdikleri bir bölge olmuştur¹. Bilindiği gibi Türklerin Rumeli'yle tanışmaları M.S. IV. asra, Hunlar'ın bölgeye yerleşmelerine kadar varmaktadır. Daha sonra VI. asırda Avarlar, VII. asırda Bulgarlar, IX. asırda Macarlar, IX-XI. asırlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar bölgeye yerleşen Türk boylarındandır².

Rumeli'deki Türk varlığı, bölgeye dini ve milli değerleri taşıma açısından Hunlarla başlayan İslâm öncesi dönem ve Anadolu Selçuklularıyla başlayan Müslüman Türkler dönemi şeklinde ya da Karadeniz'in kuzeyi yoluyla gelenler ve Anadolu üzerinden gelenler şeklinde iki bölümde incelenebilir. Gerçekten de Rumeli'ye Karadeniz'in kuzeyinden gelen Türk boyları, bölgede kalıcı dini veya milli bir kimlik oluşturamamışlar ve büyük çoğunluğu zamanla yerli unsurlarla karışarak asimile olmuşlardır. Ancak Anadolu üzerinden gelenler Rumeli topraklarını İslâm Dünyasına kazandırdıkları gibi bölgeye milli değerleri de taşımışlardır.

Rumeli'deki ilk Müslüman Türk varlığı, sığındıkları Bizans İmparatoru tarafından 1264 yılında Dobruca'ya yerleştirilen İzzettin II. Keykâvus (ö.1279)³ ve bazı taraftarlarıdır. Ayrıca aynı yıllarda,

¹ Sezgin, İbrahim, "Osmanlıların Rumeli'ye Geçişi ve İlk Fetihler", *Osmanlı*, editör Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, c. I, Ankara 1999, s. 212.

² Beyoğlu, Ahmet, "Hun Akınları Çağında Balkanlar", *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, c. I, Ankara 2006, ss. 69–85; Karatay, Osman, "Avar Hakimiyeti ve Balkanların Slavlaşması", *Balkanlar El Kitabı*, c. I, Ankara 2006, ss. 86–93; Kayapınar, Ayşe, "Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti", *Balkanlar El Kitabı*, c. I, Ankara 2006, ss. 105–128; Çoban, Erdal, "Ana Hatlarıyla Erken Dönem Macar Ortaçağına Bir Bakış", *Balkanlar El Kitabı*, c. I, Ankara 2006, ss. 165–184; Yücel, Mualla Uydu, "Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar", *Balkanlar El Kitabı*, c. I, Ankara 2006, ss. 185–214.

³ Sultan İzzeddin Keykâvus, on bir yaşında tahta çıkmış, üç yıl tek başına, dört yıl diğer kardeşleriyle birlikte saltanat sürmüştür; iki yıl tekrar tek başına sultan

başlarında Sarı Saltuk Baba'nın bulunduğu 10.000 – 12.000 kişilik bir Türkmen topluluğunun da bölgede olduğu rivayet edilmektedir. Beylikler döneminde bölgede Saruhan, Karesi ve Aydınogulları faaliyet göstermişlerdir⁴. Özellikle Karesiogullarından Ece Halil ve Aydınoglu Gazi Umur Bey bu faaliyetlerde öne çıkmışlardır. Ancak bölgenin kalıcı olarak İslâm Dünyasına kazandırılması Osmanlılar döneminde ve Gazi Süleyman Paşa'nın⁵ gayretleriyle gerçekleştirilmiştir⁶.

I. Hayatı

Ulu oğlydı Süleyman Paşa nâm

Andayidi şart-ı serverlik tamâm

Ahmedî⁷

Bir Osmanlı şehzadesi olan Süleyman Paşa, Orhan Gazi (1324–1362)'nin büyük oğludur. Annesi Yarhisar tekfurunun kızı Nilüfer (Holofira) Hâtun'dur⁸. Çocukluk dönemiyle ilgili fazla bilgi

olmuştur. 27 yaşında saltanatı ve vatani terk ederek 17 yıl gurbet hayatı yaşamıştır. Bk. Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Bogaziçi Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1998, s. 503.

⁴ İnalçık, Halil, "Rumeli", *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, c. IX, İstanbul 1964, ss. 766-773; Mantran, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I-II, Say Yayınları, İstanbul 1991, c. I, s. 27-28; Karpaz, Kemal H., "Balkanlar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.V, İstanbul 1992, ss. 25-32; Karpaz, "Dobruca", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. IX, İstanbul 1994, ss. 482-486; Emecen, Feridun, "Gelibolu", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. XIV, İstanbul 1996, ss. 1-6; Oğuzoğlu, Yusuf, "Balkanlardaki Türk Varlığının Tarih İçindeki Gelişmesi", *Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dünü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyum (26-28 Ekim 2001) Bildiri Kitabı*, yayına hazırlayan Hasan Basri Öcalan, Bursa 2002, ss.1-19.

⁵ Gilbert Cousin gibi bazı eski batılı tarihçiler, Osmanlılar döneminde Rumeli'ye ilk geçişin, I. Murad zamanında gerçekleştiği kanaatindedirler. Bk. Gibbons, Herbert Adams, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, trc. Ragıp Hulûsi, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s. 82.

⁶ Hammer'e göre Selçuklulardan itibaren Rumeli'ye 19 kez geçilmiştir. Bk. Hammer, Baron Joseph Von Purgstall, *Devlet-i Osmaniye Tarihi*, trc. Mehmed Atâ, c. I, İstanbul 1329, s. 167 - 192.

⁷ Ahmedî, *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*, düzenleyen N. Atsız Çiftçiöğlü, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949, s. 11.

⁸ Âşık Paşa-zâde Ahmed Âşıkî, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, neşr. Âli Bey, Matbaa'-i âmire, İstanbul 1332, s. 17.

Kepecioğlu Osmanlılarda, evlatlarına baba ve annelerinin adlarını koymanın bir adet olduğunu belirterek Süleyman Paşa'nın kızına *Efendizade* adını koyması ve Orhan Gazi'nin de *Eftendize* isimli bir eşinin olması sebebiyle, Süleyman Paşa'nın annesinin Nilüfer hatun değil de Eftendize hatun olabileceği ihtimalini göz ardı etmemek gerektiği kanaatini taşımaktadır. Bk.

bulunmamaktadır. Hatta doğum tarihi bile ihtilaflıdır. Tekindağ, bazı kaynaklarda 1316 olarak verilen doğum tarihinin hatalı olduğunu belirtir⁹. Ancak Nilüfer Hâtun 1299 yılı akınları sırasında alınıp Orhan Gazi ile evlendirildiğine göre onun en erken 1300 yılında doğduğu kabul edilebilir¹⁰.

Süleyman geldi dünyaya Süleyman Bırakdı velvele kâfir Eline
Ki kâfir devlerine vermez aman Ki Türkün oldı bu devr ü zaman
Âşık Paşazâde¹¹

Süleyman Paşa'nın ilk defa Gerede'de yönetici olarak hizmete başladığı¹², İzmit, Göynük ve Mudurnu civarının kendisine tımar olarak verildiği¹³ bilinmektedir. O, gerek İznik (1330) ve İzmit'in (1337) alınmasında gerekse Osmanlı Devletinin genişlemesinde önemli bir aşama olan Karesi Beyliğine ait toprakların (1345) ilhakında önemli etkinlikler göstermiştir¹⁴. Karesi Sancak Beyliği görevinde de bulunan Süleyman Paşa¹⁵, Edincik, Biga ve Lâpseki'yi bizzat kendisi fethetmiş; bu fetihler sonrasında da Bizans ve Balkanlardaki gelişmeleri yakından izlemeye başlamıştır.

Cihan bir köhne köprü geçmege yoldur Öni güler sonı ağlar nazar kıl
Ömür de tez geçer sanki o yeldür Bu ağlamakda ne kal ü kil
Benem deyü bu yerde da'vi etme Süleyman ü Davud geçdi kamular
Yalan söz söyleyen işbu bu dildür Unuduldu işi ne bile bildür
Âşık Paşazâde¹⁶

Rumeli'deki Osmanlı fetihlerinin öncüsü olup 6 yıl süreyle gazalarda bulunan Süleyman Paşa, en faal olduğu devirde, muhtemelen Osmanlı beyi olacağı bir sırada 1360 yılında Bolayır ile

Kepecioğlu, Kâmil, *Bursa Kütüğü*, I-IV, Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel no. 4519-4522, c. IV, s. 193.

⁹ Tekindağ, Şehabeddin, "Süleyman Paşa", *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, c. XI, İstanbul 1979, ss. 190-194.

¹⁰ Parmaksızoğlu, İsmet, "Süleyman Paşa", *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, c. XXX, Ankara 1981, ss. 95.

¹¹ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 50.

¹² İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, yayına hazırlayan Şerafettin Turan, TTK Basımevi, II. Defter, Ankara 1991, s. 28.

¹³ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 43; Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 163.

¹⁴ Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, hazırlayanlar Faik Reşit Unat - Mehmed Altay Köymen, TTK Basımevi, c. I, Ankara 1949, c. I, s. 151, 163, 165. (Neşri)

¹⁵ Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 163, 165.

¹⁶ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 51, 52.

Seydikavağı arasında¹⁷ doğanla avlanırken atından düşerek vefat etmiş; cenazesi vasiyeti gereği Bolayır'a getirilerek imareti civarında yaptırmış olduğu türbeye defnedilmiştir¹⁸.

Süleyman Paşa'nın biri Seyyid Hüseyin Çelebi'nin kızı Selçuk Hatun diğeri de İsfendiyar oğlu Kötürüm Bayezit'in kızı ile olmak üzere iki evlilik yaptığı bilinmektedir. Bu evliliklerinden İshak, Melik Nasır ve İsmail adlarında üç oğlu ile Sultan Hatun ve Eftendize Hatun adlarında iki kızı vardır¹⁹. Melik Nasır diğer kardeşleriyle birlikte Ece Bey'in komutasında katıldığı Bolayır civarındaki Akça Liman'ı kontrol altına alma seferi esnasında denizde boğulmuş²⁰, İshak ve İsmail ise Rumeli'de akıncı beyi olarak gazaya devam etmişlerdir²¹.

Sultan Hatun Candaroğlu Süleyman Paşa ile evlendirilmiş ve Haziran 1395'de vefat ederek Sinop'ta Sultan Hatun veya Aynalı Kadın adı verilen türbeye defnedilmiştir. Diğer kızı Eftendize Hatun ise Temmuz 1397'de Akşehir'de vefat etmiş olup İmaret Camii haziresine defnedilmiştir²².

II. Rumeli'ye Yönelik Faaliyetleri

Gaziler geçdi kâfir mülkine hoş
Nice kâfir sarayın etdiler boş

Çün Rüm Eline kim geçdi Süleyman
Gaziler ıbrığı hep oldu mücüş

Âşık Paşazâde²³

Gelibolu Valisi Asen'in Andronikos'un oğullarından birinin esir edilmesi ve Müslüman olması²⁴, Süleyman Paşa'nın Rumeli fetihlerine giden yolun ilk adımlarına işaret etmesi bakımından dikkate değer bir olaydır.

¹⁷ Şükrullah, *Behcetüttevârih*, düzenleyen ve çev. N. Atsız Çiftçioğlu, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949, s. 54.

¹⁸ Uzunçarşılı, Süleyman Paşa'nın, vefat ettiğinde 43 yaşında olduğunu bildirmektedir. Bk. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Basımevi, c. I, 5. baskı, Ankara 1988, s. 158.

¹⁹ Ahmed Refik'e göre Süleyman Paşa'nın Selçuk Hatun'dan Ömer Çelebi isimli bir oğlu daha bulunmaktadır. Bk. Ahmed Refik, *Bizans Karşısında Türkler*, Marifet Matbaası, İstanbul 1927, s. 156.

²⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 158.

²¹ Tekindağ, *a.g.mad.*, s. 193.

²² Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 193.

²³ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 49.

²⁴ İnalçık, Asen'in esir edilen oğlunun, kardeşleriyle geçinemeyerek Osmanlılar'a sığındığını belirtir. Bk. İnalçık, Halil, "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, editör Güler Eren, I-XII, c. I, Ankara 1999, ss. 37-117, s. 61.

Tekindağ, Gelibolu valisinin adının Andronikos, Müslüman olan oğlunun isminin de Melik Bey olduğu bilgisini verir. Bk. Tekindağ, *a.g.mad.*, s. 190.

XIV. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlıların Balkanlar'a nüfuz arayışları ile Bizans tahtında hak iddia eden ve bu sebeple de Balkanlar'da faaliyet gösteren III. Kantakuzenos'un destek arayışları aynı noktada buluşmuştu. Bu yüzden Kantakuzenos, 1346'da kızı Theodra'yı Orhan Bey'e vererek daha önce gerçekleştirilen siyasi ittifakı akrabalık bağlarıyla da güçlendirmişti²⁵. Bu dayanışma kısa sürede meyvelerini vermeye başlamış ve Kantakuzenos, Makedonya'yı ele geçirip Selanik şehrini kuşatan Sırp kralı Stefan Duşan'a karşı Orhan Gazi'den yardım istemişti. O da Süleyman Paşa'yı yirmi bin kişilik bir kuvvetle göndererek Selanik'i Zelotlar'ın elinden almıştı (1349)²⁶. Böylece hem Osmanlılar Kantakuzenos'a yardım amacıyla da olsa ilk defa Rumeli'ye geçmiş oldular ve hem de Süleyman Paşa kısa sürede Balkanlar'da büyük bir şöhrete kavuşmuş oldu²⁷.

Süleyman Paşa, Edirne'de iç kaleye sığınan Kantakuzenos'un, yardım karşılığında Gelibolu yakınlarındaki Çimbi (Tsympe) Kalesini²⁸ vaat etmesi üzerine, 1352'de Evrenos Bey, Hacı İlbeyi, Ece Bey ve Gazi Fazıl Bey gibi eski Karesi emirleriyle birlikte Bizans İmparatoru V. Yuannis'in müttefiki Sırp ve Bulgarları Dimetoka önlerinde yendi yener ve Kantakuzenos'u kurtardı²⁹. O, Arkasından daha sonraki yıllarda gerçekleşecek olan Rumeli fetihlerinde önemli bir köprü-başı olarak kullanılacak olan Çimbi Kalesini üs haline getirip Biga'ya döndü döner³⁰. Çağdaş Bizans tarihçisi Gregoras onun bu süreçte bölgede kendi öz yurdunda ya da bir Osmanlı

²⁵ Hussey, J. M., *The Byzantine World*, Harper-Row Yayınları, Newyork 1961, s. 80.

²⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 136, 156.

²⁷ Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, TTK Yayını, 4. baskı, Ankara 1995, s. 95; Nicol, Donald M., *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261 - 1453)*, çev. Bilge Umar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 234; Imber, Colin, *Osmanlı İmparatorluğu 1300 - 1650*, çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 2; Kinross, Lord, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi ve Çöküşü*, çev. Meral Gaspıralı, Altın Kitaplar, İstanbul 2008, s. 33-34.

²⁸ Çimbi Osmanlı tarihlerinde Cibni, Cimni, Cimbi, Cimbini, Cimbeni, Cinbi, Çin Hisarı, Çimnik ve Çimlenlik; Batı kaynaklarında ise Tzympe, Tsympe ve Zimpé gibi adlarla anılmıştır. Çimbi Kalesi'nin yeri kesin olarak tespit edilememiştir. Bir kısım araştırmalarda Gelibolu'nun güneyinde Nagaraburnu karşısındaki Sestos harabeleri civarında olduğu, bir kısmında ise Bolayır'ın kuzeyinde, bugünkü Doğanarslan Çiftliği ile Kazanağzı arasında ve Marmara denizinin Rumeli sahilinde, milattan önce IV. yüzyıl başlarında yaşayan Lysimahos tarafından yaptırılan kale kalıntıları civarında bulunduğu belirtilmektedir. Bk. Aktepe, Münir, "Çimbi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. VIII, İstanbul 1993, ss. 317-318.

Çimbi Kalesi civarında Marmara denizi yönünde bulunan tepenin adı Namaztepe'dir. Bu ad, 1354 yılında Gazi Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye ilk ayak bastığında şükran namazı kıldığı yer olduğu için verilmiştir.

²⁹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 136.

³⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 136; İnalçık, *a.g.m.*, s. 64.

kolonisinde bulunuyormuşçasına rahat davrandığını bildirmektedir³¹.

Süleyman Paşa'nın Rumeli'deki faaliyetlerini sadece Bizans'taki taht mücadelelerine taraf olmayla sınırlı görmemek gerekir. Çünkü onun Çimbi Kalesinde bıraktığı kuvvetler, 2 Mart 1354'de meydana gelen şiddetli deprem sebebiyle savunmaları zayıflamış olan bölgedeki kaleleri fethetmişlerdi³². Böylece Gelibolu'dan Tekirdağ'a kadar olan Marmara sahilleri Osmanlı hâkimiyetine girmiş oluyordu³³. Bu arada kendisi de hemen karşıya geçerek Gelibolu Kalesi'nin yıkılan yerlerini tamir ettirmiş ve Anadolu'dan getirttiği Müslümanları yeni alınan kalelere yerleştirmişti³⁴. Bu sebeple 1354 tarihi, Bizans İmparatorluğu açısından dönüşü olmayan bir nokta olmuştur³⁵.

Kantakuzenos Rumeli'de Osmanlı yerleşmesini gördüğünde tahta geçme uğruna Osmanlılar ile yaptığı işbirliğini gözden geçirmeye ihtiyaç duymuş ve deprem sonrasında Osmanlı hâkimiyetine giren yerleri gerekirse parayla olmak üzere geri almak amacıyla Orhan Gazi'ye müracaat etmiş; o da oğlu Süleyman Paşa ile bir görüşme yapmıştı. Süleyman Paşa, Kantakuzenos'a yardım karşılığında alınan Çimbi Kalesi'nin geri verilebileceği, fakat gazilerin gayretleriyle alınan diğer kalelerin terk edilemeyeceği görüşünde olduğunu belirtmişti³⁶.

Süleyman Paşa'nın, bir taraftan Rumeli'de fetih hareketlerinde bulunurken diğer taraftan da Anadolu'daki gelişmeleri takip ettiği görülmektedir. Nitekim Çimbi'den dönmesi akabinde Eretnaoğulları arasında meydana gelen ihtilaftan yararlanmış ve 1354'de Ankara'yı hâkimiyeti altına almıştır³⁷.

Osmanlıların anlaşma yaptıkları Kantakuzenos'un saltanattan çekilmesi (1355) ve oğlu Matthaos'un da V. Yuannis'e yenilmesi

³¹ Zachariadou, Elizabeth A., "İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler", çev. Yunus Koç, *Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, derleyenler Oktay Özel – Mehmet Öz, İmge Kitabevi, İstanbul 2000, ss. 341-394, s. 379.

³² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 137; Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300 – 1451)*, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, c. I, İstanbul 2005, s. 193.

³³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 137.

³⁴ Neşri, *a.g.e.*, c. I. s. 177.

³⁵ Nicol, Donald M., *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkileri Üzerine*, trc. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul 2000, s. 270.

³⁶ Shaw, Stanford J., *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, I-II, E Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1994, s. 38.

Kantakuzenos'un kaleleri geri alabilmek için 40.000 altın teklif etmişti. Bk. İncalcık, *a.g.mad.*, s. 768.

³⁷ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 124.

(1357), Süleyman Paşa'nın önüne yeni bir fırsat sunmuştu³⁸. Artık o, Bizans imparatorlarının saltanat mücadelesine taraf olarak değil de, Osmanlılar adına ve bu toprakları yurt edinmek üzere Rumeli'ye geçmeye başlayacaktır.

Niçe kez eyledi anda ol kıtâl
Niçe küfr ehlini etdi pâyımâl

Vize vü Mığalgara vü İpsile
Feth oldı ana üçü bile

Ahmedi³⁹

Süleyman Paşa, Bizans ile yapılan anlaşmanın geçersiz hale gelmesi karşısında, Bursa'ya gelip babasıyla durum değerlendirmesi yaparak Edincik'e gitti. Ardından Karesi ümerasından Ece Bey, Fazıl Bey ve Evrenos beylerle istişarede bulundu ve Çanakkale boğazında yapılan bir keşif hareketinden sonra Kapıdağ Yarımadası civarındaki Kemer'den kuvvetli bir donanma ile geçerek 1357'de Çimbi Kalesini aldı⁴⁰. Çimbi Kalesi, Osmanlıların Rumeli'de fethettiği ilk bölge olması bakımından çok önemlidir. Yine bu kalenin alınması hem Bizans hem de Osmanlılar açısından bir dönüm noktası olmuştur⁴¹. Çünkü Çimbi'nin alınması akabinde kuzeyde, Gelibolu yarımadasının en dar yeri olan Eksamiliye ele geçirilerek Doğu Trakya'ya ayak basılmış ve diğer beylerle birlikte etraflıca bir kuşatma harekâtı başlatılmıştı⁴². Nitekim Yakup Ece ve Fazıl beyler Gelibolu tekfurunu yenmiş ve kaleyi kuşatarak teslim zorlamışlar; Ece Bey, Ece ovasını almış ve Süleyman Paşa da Bolayır'ı fethederek üs haline getirmişti. Bu arada Türk akınlarını durdurmak isteyen Konurhisar tekfuru etkisiz hale getirilmiş ve Hacı İlbeyi de Evrenos Bey ile birlikte Keşan'ı almışlardı. Daha sonra Malkara ve İpsala üzerinden Dimitoka çevresine akınlar düzenlenmeye başladı ve bu çerçevede Süleyman Paşa da Meriç sahilindeki Ferecik Kalesini aldı.

³⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 138.

³⁹ Ahmedi, *a.g.e.*, s. 13.

⁴⁰ Kroniklerde yer alan bilgilere göre Süleyman Paşa Kemer'e geldiğinde orada buldukları bir öküzü kesmişler, derisi ve orada buldukları kuru ağaç parçalarıyla da 40 kişinin sığabileceği sal gibi bir şey yapmışlar ve denizi geçmişlerdir. Bk. Nişancı Mehmed Paşa, *Târîh-i Nişancı Mehmed Paşa*, Tab'hane-i âmire, İstanbul 1279, s. 114.

İnalcık, sal hikâyesinin, Karesili gazilerin zaman zaman sal ile karşı sahile yaptıkları akınların bir yankısı olduğunu belirtmektedir. Bk. İnalcık, *a.g.m.*, s. 61.

⁴¹ Aktepe, Münir, "Osmanlıların Rumeli'de ilk Fethettikleri Çimbi Kal'ası", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, c. I, sy. 1-2, İstanbul 1949-1950, ss. 283-307.

⁴² Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 158.

Bütün bu baskılar üzerine Gelibolu tekfurı da Gelibolu Kalesini 1357'de Süleyman Paşa'ya teslim etmek zorunda kaldı⁴³.

Hâkimiyet altına alınan yerlerin çoğalmasi üzerine Süleyman Paşa, babasına müracaat ederek takviye kuvvetleri istemiş ve fethettiği yerleri iskân için hazırlıklara başlamıştı. Nitekim Karesi yöresinden Rumeli'ye geçirilen Türkmenlerin bir kısmı mevcut kale, kasaba ve köylere iskân edilirken bir kısmı da yeni kurulan köylere yerleştirilmişti. Böylece harap yerler imar ediliyor, boş yerler dolduruluyor ayrıca yeni köyler kurulmuş oluyordu. Bu ilk iskânla Gelibolu'da yerleştirilenler daha sonra Hayrabolu civarına gidip gazaya katılmışlardı⁴⁴.

III. Şahsiyeti

Hem şecâ'at, hem sahâvet ehlidi Hüb evsâf ile mevsûf idi
Hem siyâset, hem riyâset ehlidi Şöyle kim eltâf ile ma'rûf idi

Ahmedî⁴⁵

Lamartine'nin Türk soyunun büyük kahramanlarından biri olarak nitelendirdiği Süleyman Paşa⁴⁶, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda yiğitliği, cömertliği ve gazalarda atılganlığı ile meşhur olmuş; şâh-ı devrân, emir-i a'zam ve gazilerin önderi olarak vasıflandırılmıştı. Bu sebeple Orhan Gazi Bursa, İzmit ve Karesi sancaklarını bugünkü coğrafi sınırları ile tamamen ülkesine kattıktan sonra savaş işlerini ona bırakmıştı⁴⁷. Bütün bunlara rağmen o, elde ettiği başarılar karşısında gururlanmayacak kadar tevazu sahibi idi ve fetihleri Allah'ın yardımı ve Hz. Peygamber'in mucizesi olarak görüyordu. Hayatı, herkese giydirilen emanet bir elbise ve güzel anılar bırakmaya katkı sağlayan bir vesile olarak telakki ediyor; bununla övünmeyi bir utanç vesilesi kabul ediyordu⁴⁸.

Tanrı emri vü atası rey'ile Dîn için etdi orada çok gazâ
Vardı kâfir Eline çeri bile Oldı gâzî olmağa adı seza

Ahmedî⁴⁹

⁴³ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 50; Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 177, 181, 183, 185; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 157-158.

⁴⁴ Âşık Paşazâde, *a.g.e.*, s. 49, 50; Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 183; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 157.

⁴⁵ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 11.

⁴⁶ De Lamartine, Alphonse, Osmanlı Tarihi, I-II, Sabah Yayınları, İstanbul 1991, c. I, s. 69.

⁴⁷ Mustafa Nuri Paşa, *Netâyicü'l-Vukûât*, Uhuvvet Matbaası, c. I, 2. Baskı, İstanbul 1327, s. 6. (Netâyicü'l-Vukûât)

⁴⁸ Hoca Sadeddin, *Tacü't-Tevârih*, Tab'hâne-i âmire, c. I, İstanbul 1279, s. 59.

⁴⁹ Ahmedî, *a.g.e.*, s. 12.

Osman Gazi zamanında oğlu Orhan Gazi beylerbeyi yani ordu komutanı olarak hizmet ettiği gibi, Orhan zamanında da Süleyman Paşa o hizmeti görmüştü⁵⁰. Ancak o fetih hareketlerinde ve uluslararası ilişkilerde Aydınöğlu Gazi Umur Bey'in aksine⁵¹ babası Orhan Gazi'yi ikinci planda bırakacak veya devlet yönetiminde iki başlılığa yol açabilecek davranışlar içine girmemişti. Hem taleplerini uygun bir üslup ile ifade edebilecek nezakete ve hem de gerektiğinde kendi görüşünü bildirecek cesarete sahipti. Nitekim Rumeli'ye geçişi babasının izni ile olmasına rağmen⁵², Kantakuzenos'un, Osmanlı kuvvetlerinin para karşılığı Rumeli'yi terk etmelerine dair para tekliflerine olumlu bakmamıştı⁵³.

Velâyet gösterüp halka suya seccâde salmışsın

Yakasın Rûmilinün dest-i takvaâyile almışsın

Şeyh Mahmüd⁵⁴

Gerçekte Süleyman Paşa her ne kadar Gelibolu'ya denize seccade sererek geçmemişse de, Süleyman Çelebinin dedesi Şeyh Mahmud'un bu beyti, hem o zamana kadar bir kara devleti olan Osmanlıların denizaşırı yerlerdeki başarısının hem de Osmanlıların Müslim-gayrimüslim farkı gözetmeksizin halka adalet ve merhametle yaklaşmasının toplum nazarındaki yansımalarını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Nitekim Taraklı Yenicesi'ni ele geçirmek amacıyla yola çıktığında, onun adaleti ve doğruluğu her yerde duyulup bilindiği için, ahalisi kendiliklerinden bağlılıklarını bildirmişler; bunun üzerine Mudurnu ve Göynük beyleri de boyun eğmek zorunda kalmışlardı⁵⁵.

Osmanlıların Rumeli'de başarılı olmalarının sebepleri arasında yer alan mülâyemet hususu Süleyman Paşa'nın uygulamalarında da görülmektedir. Nitekim Çimbi Kalesi alındığında, Neşri'nin "ammâ kâfirlerini incitmeyüb, belki nice ihsan idüb, her birine nesnelere adadılar" ifadelerinden anlaşılacağı üzere, yerli halkı rencide edecek

⁵⁰ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 158.

⁵¹ Köprülü, Fuad, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, TTK Basımevi, Ankara 1991, s. 107.

⁵² Bazı Osmanlı kaynaklarında yer alan bilgilerden Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçişi, babası Orhan'ın konuyu müzakereye açması ve onun da talep etmesiyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bk. Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 173; İbn Kemal, Kemal Paşa-oğlu Şemsüddin Ahmed, *Tevârih-i Âl-i Osman*, yayına hazırlayan Şerafettin Turan, TTK Basımevi, II. Defter, Ankara 1991, s. 96; Hoca Sadeddin, *a.g.e.*, c. I, s. 52.

⁵³ İnalçık, *a.g.m.*, s. 62.

⁵⁴ İsen, Mustafa, *Kühü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, s. 101, 102.

⁵⁵ Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 163; *Netâyicü'l-Vukûât*, c. I, s. 6.

davranışlara girmediği gibi onları hoş tutmayı da hedeflemişti⁵⁶. Gelibolu ve Rumeli’de büyük yıkıntı ve tahribata sebep olan 1354 depreminden sonra bölgeye hızlı bir Müslüman Türk iskânı başlatmış, Anadolu’dan getirmiş olduğu halkı, yıkılan evlere, boşalan topraklara yerleştirerek, bu yerlerin İslâmlaşmasını sağlamış ayrıca stratejik önemi olan bölgelerin Müslüman Türklerin eline geçmesine çalışmıştı⁵⁷. O, izlediği iskân ve imar politikasıyla, Osmanlıların Rumeli’de kalıcı olduklarını göstermek istemişti. Gerçekten de 1357’de Orhan Bey’in Foçalı Cenevizlilere esir düşen oğlu Şehzade Halil’in kurtarılmasında Bizans İmparatoru V. Yuannis’in aktif rol oynaması⁵⁸, Bizans yönetiminin, Rumeli’deki Osmanlı fetihlerini kabul etmek zorunda kaldığının bir göstergesi sayılabilir.

O, çevresindekilerle gerçek bir lider gibi ilişki kurabiliyor; gerek gaza arkadaşlarını, gerekse Müslüman ahaliyi güzel davranışlarıyla onurlandırıyor, düşman saldırılarının haberleri ulaştığında da ürperen gönülleri teselli edebiliyordu⁵⁹. Gayrimüslimlere bile adaletle muamelesi, Süleyman Paşa’nın, onlar tarafından da güvenilir bir lider olarak görülmesine sebep olduğu gibi, ihtida hareketlerine de katkı sağlamıştır⁶⁰.

Berber çalıştığı kumandanlar arasında Lala Şahin Paşa ile Karesi beyliğinden Osmanlı hizmetine geçmiş olan Hacı İlbeyi, Evrenos Gazi, Gazi Fazıl ve Yakup Ece gibi beyler vardı⁶¹. Demek ki, çevresindeki yetenekli insanları değerlendirebilecek nitelikteydi. Nitekim atılmaya kararlı olduğu Rumeli macerasında Karesi ümerasının denizcilik tecrübesinden yararlanmıştı⁶².

Süleyman Paşa, Osmanlı Devleti’nin geleceği açısından Rumeli topraklarını hayatî derecede önemli görüyordu. Bu sebeple Gelibolu’da bir saray yaptırarak burasını karargâh edinmişti. Ayrıca kendisinden sonra geri çekilmeyi önlemek amacıyla, kabrinin Rumeli topraklarında bırakılmasını vasiyet etmişti. Gerçekten de onun ve akabinde babası Orhan Gazi’nin vefat etmesinden yararlanan Bizanslılar, Burgaz, Çorlu ve Malkara’yı geri aldıkları gibi sahil şehirlerini de elde etmeye çalışmışlardı. Fakat bu arada Osmanlı

⁵⁶ Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 175.

⁵⁷ İnbaşı, Mehmet, “Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskan Siyaseti”, *Türkler*, editör Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, c. IX, Ankara 2002, ss. 154–164.

⁵⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 139.

⁵⁹ Hoca Sadeddin, *a.g.e.*, c. I, s. 59.

⁶⁰ Selçuk, Hava, “Tapu Tahrir ve Maliyeden Müdevver Defterlere Göre Rumeli’de İhtida Hareketleri (1432-1482)”, *(Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi)*, sy. 12, yıl 2002, ss. 89-104, s. 91-92.

⁶¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 157.

⁶² Emecen, Feridun M., *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi, İstanbul 2001, s. 31.

kuvvetlerine kumanda eden Lala Şahin Paşa, Hacı İlbeyi ve Evrenos Bey de sahil şehirlerini büyük bir gayretle savunmuşlar ve Bolayır'da defnettikleri kumandanları Süleyman Paşa'nın mezarını çığnetmişlerdi⁶³.

Süleyman Paşa'nın Rumeli'deki başarıları ve Osmanlıların burada sağlam bir şekilde yerleşmeleri Hıristiyan Batı dünyasında derin endişelere sebep olurken, İslâm âleminde büyük bir sevinç uyandırmıştır. Haçlı Seferleri'nin korkunç tahribatını ve acı sonuçlarını unutmamış olan Anadolu beylikleriyle, Memluk sınırlarındaki Müslüman halklar bu başarıdan sevinç duymuşlardır. Gelibolu'nun fethi bir zafernâme ile Mısır'a bildirildiğinde, Nâsır Nâsıreddin Hasan (1354–1361) bu zaferi bütün halka ilan etmiş ve Kalavun başkanlığında bir elçi heyeti göndermişti. Heyetin kabulü münasebetiyle düzenlenen törenlerde büyük ziyafetler verilmiş ve askerî gösteriler tertip edilmiştir⁶⁴.

Rumeli'deki başarıların Hıristiyan Batı dünyasındaki yansımaları ise onları derin endişelere sevk edecek boyutlardadır. Bu başarılardan sadece bölgedeki halklar ve krallar değil aynı zamanda Macar, Rus ve Frenk kralları bile etkilenmişlerdir. Anlaşıldığı kadarıyla onlar yaklaşan tehlikenin farkına bölgedeki en eski Hıristiyan devlet olan Bizans'tan önce varmışlardı. Bu sebeple Bizans'a elçiler göndererek ülkenin o zamana kadar İslâm ordularının saldırılarından korunabildiği halde artık kale ve hisarların ele geçirildiğini, kiliselerin yıkıldığını, İslâm ordularının iyice güçlendiğini ve düşmana karşı çıkmakta gevşeklik gösterildiğinde bütün kralların yok olabileceğini bildirmişler, düşmanın henüz ayakları yere iyice basmadan gayret sarf etmek ve tedbirler almak gerektiği uyarısında bulunmuşlardı⁶⁵. Dolayısıyla Süleyman Paşa'nın Rumeli'deki askerî faaliyetlerinin yeni bir Haçlı Seferi düşüncesinin oluşmasına sebep olduğu söylenebilir. Nitekim 1364'de I. Murat (1362–1389)'ın saltanatının ilk yıllarında gerçekleşen Sırp Sındığı Savaşı'ndaki düşman ordusu, Papa V. Urban'ın öncülüğünde Sırplar ve Bulgarlar başta olmak üzere Macarlar, Bosnalılar ve Eflâklılardan oluşmuştu. Bu, Balkanlar'da Osmanlılara karşı düzenlenmiş olan ilk Haçlı Ordusu idi⁶⁶. Aslında Bizans İmparatoru V. Yuannis, 1355 yılı sonuna doğru, Papa VI. Innocent'e elçiler göndererek acilen bir Haçlı ordusunun yola çıkarılmasını istemişti. Fakat çeşitli nedenlerden bu talep gerçekleşememişti⁶⁷.

⁶³ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 159.

⁶⁴ Aksun, Ziya Nur, *Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, I-VI, c. I, İstanbul 1994, s. 44.

⁶⁵ Hoca Sadeddin, *a.g.e.*, c. I, s. 59.

⁶⁶ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 167.

⁶⁷ İnalçık, *a.g.m.*, s. 62.

IV. Hayratı

“Sâhibu’l-hayr ve’l-hasenât” olarak nitelendirilen⁶⁸ Süleyman Paşa Bursa, İznik, İzmit, Yenişehir, Göynük, Geyve, Akyazı ve Gelibolu civarında cami, mektep, medrese, imaret, zaviye ve kervansaray gibi çok sayıda ve farklı niteliklerde eserler yaptırmıştır. Aşağıdaki tabloda onun eserlerinden bazıları yer almaktadır:

Tablo 1: Süleyman Paşa'nın Vakıf Eserleri ve Bazılarının Buldukları Yerler⁶⁹

Vakıf Eserlerin Bulunduğu Yerler	Vakfettiği Hayır Eserleri							Vakfettiği Gelir Kaynakları							
	Cami	Medrese	Mektep	İmaret	Zaviye	Kervansaray	Köprü	Dükkan	Hammam	Türbe	Köy	Arazi	Değirmen	Bahçe	Ev
Bilecik (Süleyman Paşa Mh.)	X														
Bursa (Helvacıoğlu Mah.)	X														
İznik	X	X	X								X ⁷⁰		X	X	
Yenişehir		X				X		X		X					
İzmit	X	X						X							
Göynük	X							X		X ⁷¹	X	X			
Taraklıborlu (Çarşıda)	X	X	X												
Taraklıborlu (Kalede)	X														
Zağferanlolu	X														
Akyazı	X									X ⁷²					
Akyazı (Beklegör Köyü)	X														
Geyve	X						X			X ⁷³					
Şile (Erikli Köyü)	X	X													
Bolayır ⁷⁴	X			X		X			X	X					
Gelibolu	X														
Lapseki	X														
Biga	X														
Vize kalesi içinde	X														
Seydi Kavağı	X														
Malkara	X														
Ferecik ⁷⁵	X														
Emirler Köyü					X										

⁶⁸ Neşri, *a.g.e.*, c. I, s. 185.

⁶⁹ Tablo Kepecioğlu ve Ayverdi'nin eserlerindeki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bk. Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 193; Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, İstanbul 1966, s. 18-216.

⁷⁰ Karamürsel ve Yalova'da olan fakat isimleri belirtilmemiş olan bazı köy ve araziler ile Yenişehir'deki Papatya ve Saruhanlar köyleri İznik'teki cami ve medreseye vakfedilmiştir.

⁷¹ Göynük'teki camiye vakfedilen köylerin isimleri Bağyeri, Eskihisar, Kürnüç ve Boyalica'dır.

⁷² Akyazı'daki camiye vakfedilen köyün ismi Kazani'dir.

⁷³ Büyükçökde köyü buradaki bir köprüye vakfedilmişken II. Bayezit köprüyü yeniden inşa ettiği için gelirini de İznik'teki medreseye intikal ettirmiştir.

⁷⁴ Bolayır'ın öşür gelirleri ile Lapseki, Taşağıl kışlağı ve Ahi mahallesi Bolayır'daki cami ve imarete vakfedilmiştir.

⁷⁵ Silistre, Baba ve Pirvadi kadılıkları Ferecik'teki cami için vakfedilmiştir.

Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere o, adeta ayak bastığı her yeri ya Türk-İslâm kültürünü temsil eden hayır eserleri ile donatmış ve şenlendirmiş ya da orayı hayır eserlerinin masraflarını karşılamak üzere vakfetmiştir. Ayverdi, onun bu kadar çok hayır eserini, fetihlerin kökleşmesine katkı sağlama amacıyla gerçekleştirmiş olabileceğini belirtmektedir⁷⁶. Gerçekten de onun Bolayır'da yaptırmış olduğu imaret, Rumeli'ye geçiş noktasında bulunması sebebiyle stratejik bir öneme de sahipti. Zira o dönemde çok sayıda Türkmen, Balkanları Türkleştirme ve İslâmlaştırma politikası çerçevesinde Rumeli'ye geçirilmekteydi. Ayrıca henüz İstanbul'un fethedilmemiş olması, ticaret kervanları açısından da Bolayır'daki imaretin önemini arttırmaktaydı. Çünkü onlar yeni bir coğrafyaya geldiklerinde kendilerini, pek çok ihtiyaçlarını kolay bir şekilde karşılayabilecekleri mamur bir yerde, Süleyman Paşa imaretinde bulmaktaydılar.

Tablo 1'de görüldüğü üzere Süleyman Paşa, tesis ettiği eserler arasında cami ve mescitlere yer verdiği gibi, eğitim-öğretim kurumlarını da göz ardı etmemiştir. O, bunlarla da yetinmeyerek, Anadolu'nun İslâmlaşmasında sağladığı katkıları bilinen zaviyelere⁷⁷ de gerekli ilgiyi göstermiştir. Bilindiği gibi zaviyelerde din ayırımı yapılmaksızın yoksullara yemek verilmekteydi. Lowry'nin de belirttiği gibi, zaviyelerden yararlananların önemli bir kısmını yoksul Hıristiyanlar oluşturmaktaydı⁷⁸. Süleyman Paşa'nın inşa ettiği ya da gelirler tahsis ederek desteklediği zaviyeler şunlardır:

⁷⁶ Ayverdi, "Gazi Süleyman Paşa Vakfiyesi ve Tahrir Defterleri", *Vakıflar Dergisi*, sy. VII, 1968, ss. 19-28, s. 28.

⁷⁷ Barkan, Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, sy. II, Ankara 1942, ss. 279 - 304; Turan, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Boğaziçi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1993, s. 357; Çetin, Osman, *Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslâmiyet'in Yayılışı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1981; s. 135-140; Ocak, Ahmet Yaşar - Faruki, Süreyya, "Zâviye", *İslâm Ansiklopedisi*, ME Basımevi, c. XIII, İstanbul 1986, ss. 468-476, s. 474; Kazıcı, Ziya, *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1999, s. 298.

⁷⁸ Lowry, Heat W., *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350-1550*, çev. Ahmet Cemal, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 93.

Tablo 2: Süleyman Paşa'nın Yaptığı veya Desteklediği Zaviyeler⁷⁹

Zaviyenin İsmi	Zaviye İçin Vakfedilen Köy	Bağlı Olduğu Merkez
Şeyh Emre Zaviyesi	Emirler Köyü	Küre-i Nühas
Ahî Mustafa Zaviyesi	Muğru Köyü	Geyve
Kara Ahmet Zaviyesi	Ağıl Köyü	Geyve
Ahi Çoban Zaviyesi	Kürasiye Köyü	Geyve
Süleyman Kadı Zaviyesi	Ebdel Köyü	Akyazı
Güzel Ahmetler Zaviyesi	Mevasi ve Toykıran köy.	Akyazı
Ahi Yunus Zaviyesi	Ezine pazarı geliri	Ezine
Ahi Hacı Zaviyesi	Ahır Köyü	Geyve

Sonuç

Rumeli'nin Türk-İslâm Dünyasına kazandırılması, cesur, adil ve hayırsever bir lider olan Orhan Gazi'nin büyük oğlu Gazi Süleyman Paşa'nın gayretleriyle gerçekleştirilmiştir.

Süleyman Paşa'nın Rumeli'deki başarıları, Osmanlılara gaza hareketinin en güçlü temsilcisi olma sıfatını kazandırmıştır.

Onun, Müslim-gayrimüslim ayırımı yapmaksızın halka adalet ve hoşgörüle muamele etmesi, şehir-kasaba farkı gözetmeden fethedilen yerlerde imar faaliyetlerinde bulunması ve çok sayıda Türkmen aileyi bölgeye yerleştirmesi, Rumeli'de Türk-İslâm kültürünün ve Osmanlı hâkimiyetinin oluşması ve gelişmesinde etkili olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Rumeli'ye geçmesi ve orada yerleşmesi, Türk ve İslâm tarihi için olduğu kadar, Avrupa tarihi açısından da, en az İstanbul'un fethi kadar önemli bir olaydır. Çünkü Osmanlılar, Rumeli topraklarına yerleşmemiş olsalardı, büyük ihtimalle diğer Türkmen beylikleri gibi kısa sürede tarihe karışmış olacaktı. Ayrıca bu hadise, Müslümanların Güneybatı Avrupa'dan, Endülüs'ten çıkarılma sürecinde meydana gelmiş; Müslümanlar Avrupa'nın bir ucundan uzaklaştırılırken, diğer ucundan tekrar Avrupa topraklarına yerleşmeye başlamışlardır. Böylece Osmanlılar, Avrupalı güçleri uzun asırlar Orta Avrupa topraklarında tutmuşlar; bu da Anadolu'nun Türk yurdu olmasını daha da güçlendirmiştir. Aksi takdirde, Müslümanların Endülüs'ten uzaklaştırılmasının Avrupalılara vereceği motivasyon, Türklerin Anadolu'dan uzaklaştırılmasına da sebep olabilirdi.

⁷⁹ Tablo 2, Bursa Kütüğü'ndeki bilgilerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bk. Kepecioğlu, *a.g.e.*, s. 193.

Kaynakça

- Ahmed Refik, *Bizans Karşısında Türkler*, Marifet Matbaası, İstanbul 1927.
- Ahmedi, *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman*, düzenleyen N. Atsız Çiftçioğlu, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949.
- Aksun, Ziya Nur, *Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, I-VI, c. I, İstanbul 1994.
- Aktepe, Münir, “Osmanlı’ların Rumeli’de ilk Fethettikleri Çimbi Kal’ası”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, c. I, sy. 1-2, İstanbul 1949-1950, ss. 283-307.
- , “Çimbi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. VIII, İstanbul 1993, ss. 317-318.
- Âşık Paşa-zâde Ahmed Âşıkî, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, neşr. Âli Bey, Matbaa’-i âmire, İstanbul 1332.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri*, İstanbul 1966.
- , “Gazi Süleyman Paşa Vakfıyesi ve Tahrir Defterleri”, *Vakıflar Dergisi*, sy. VII, 1968, ss. 19-28.
- Barkan, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler”, *Vakıflar Dergisi*, sy. II, Ankara 1942, ss. 279 – 304.
- Beyoğlu, Ahmet, “Hun Akınları Çağında Balkanlar”, *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, I-III, c. I, Ankara 2006, ss. 69-85.
- Çetin, Osman, *Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu’da İslâmiyet’in Yayılışı*, Marifet Yayınları, İstanbul 1981.
- Çoban, Erdal, “Ana Hatlarıyla Erken Dönem Macar Ortaçağına Bir Bakış”, *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, I-III, c. I, Ankara 2006, ss. 165-184.
- De Lamartine, Alphonse, *Osmanlı Tarihi*, I-II, Sabah Yayınları, İstanbul 1991.
- Emecen, Feridun M., *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi, İstanbul 2001.
- , “Gelibolu”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. XIV, İstanbul 1996, ss. 1-6.
- Gibbons, Herbert Adams, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluşu*, trc. Ragıp Hulûsi, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.
- Hammer, Baron Joseph Von Purgstall, *Devlet-i Osmaniye Tarihi*, trc. Mehmed Atâ, c. I, İstanbul 1329.

- Hoca Sadeddin, *Tacü't-Tevârih*, Tab'hâne-i âmire, c. I, İstanbul 1279.
- Hussey, J. M., *The Byzantine World*, Harper-Row Yayınları, Newyork 1961.
- Imber, Colin, *Osmanlı İmparatorluğu 1300 – 1650*, çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- İbn Kemal, Kemal Paşa-oğlu Şemsüddin Ahmed, *Tevârih-i Âl-i Osman*, yayına hazırlayan Şerafettin Turan, TTK Basımevi, II. Defter, Ankara 1991.
- İnalçık, Halil, "Rumeli", *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, c. IX, İstanbul 1964, ss. 766-773.
- , "Osmanlı Tarihine Toplu Bir Bakış", *Osmanlı*, editör Güler Eren, I-XII, c. I, Ankara 1999, ss. 37-117.
- İnbaşı, Mehmet, "Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve İskan Siyaseti", *Türkler*, editör Hasan Celal Güzel, Yeni Türkiye Yayınları, c. IX, Ankara 2002, ss.154-164.
- İsen, Mustafa, *Kühü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994.
- Jorga, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1300 – 1451)*, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, c. I, İstanbul 2005.
- Karatay, Osman, "Avar Hakimiyeti ve Balkanların Slavlaşması", *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, I-III, c. I, Ankara 2006, ss. 86-93.
- Karpat, Kemal H., "Balkanlar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c.V, İstanbul 1992, ss. 25-32.
- , "Dobruca", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. IX, İstanbul 1994, ss. 482-486.
- Kazıcı, Ziya, *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*, Kayhan Yayınları, İstanbul 1999.
- Kayapınar, Ayşe, "Bulgarların Balkanlara Göçü ve Tuna Bulgar Devleti", *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, I-III, c. I, Ankara 2006, ss. 105-128.
- Kepecioğlu, Kâmil, *Bursa Kütüğü*, I-IV, Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel no. 4519 – 4522.
- Kinross, Lord, *Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi ve Çöküşü*, çev. Meral Gaspıralı, Altın Kitaplar, İstanbul 2008.
- Köprülü, Fuad, *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, TTK Basımevi, Ankara 1991.

- Lowry, Heat W., *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350-1550*, çev. Ahmet Cemal, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- Mantran, Robert, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, I-II, Say Yayınları, İstanbul 1991.
- Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, hazırlayanlar Faik Reşit Unat - Mehmed Altay Köymen, TTK Basımevi, c. I, Ankara 1949. (Neşri)
- Mustafa Nuri Paşa, *Netâyicü'l-Vukûât*, Uhuvvet Matbaası, c. I, 2. Baskı, İstanbul 1327. (Netâyicü'l-Vukûât)
- Nicol, Donald M., *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261 - 1453)*, çev. Bilge Umar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- , *Bizans ve Venedik Diplomatik ve Kültürel İlişkileri Üzerine*, trc. Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yayını, İstanbul 2000.
- Nişancı Mehmed Paşa, *Târîh-i Nişancı Mehmed Paşa*, Tab'hane-i âmire, İstanbul 1279.
- Ocak, Ahmet Yaşar – Faruki, Süreyya, “Zâviye”, *İslâm Ansiklopedisi*, ME Basımevi, c. XIII, İstanbul 1986, ss. 468-476.
- Oğuzoğlu, Yusuf, “Balkanlardaki Türk Varlığının Tarih İçindeki Gelişmesi”, *Balkanlar'daki Türk Kültürünün Dünü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyum (26-28 Ekim 2001) Bildiri Kitabı*, yayına hazırlayan Hasan Basri Öcalan, Bursa 2002, ss.1-19.
- Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Fikret Işıltan, TTK Yayını, 4. baskı, Ankara 1995.
- Parmaksızoğlu, İsmet, “Süleyman Paşa”, *Türk Ansiklopedisi*, c. XXX, Ankara 1981, ss. 95.
- Shaw, Stanford J., *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, I-II, E Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1994.
- Selçuk, Hava, “Tapu Tahrir ve Maliyeden Müdevver Defterlere Göre Rumeli'de İhtida Hareketleri (1432-1482)”, *(Erciyes Üniversitesi) Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 12, yıl 2002, ss. 89-104.
- Sezgin, İbrahim, “Osmanlıların Rumeli'ye Geçişi ve İlk Fetihler”, *Osmanlı*, editör Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, I-XII, c. I, Ankara 1999, ss. 212-216.
- Şükrullah, *Behcetüttevârîh*, düzenleyen ve çev. N. Atsız Çiftçioğlu, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1949.
- Tekindağ, Şehabeddin, “Süleyman Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, c. XI, İstanbul 1979, ss. 190-194.

- Turan, Osman, *Selçuklular Târîhi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Boğaziçi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1993.
- , *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1998.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Basımevi, c. I, 5. baskı, Ankara 1988.
- Yücel, Mualla Uydu, “Balkanlarda Peçenekler, Uzlar ve Kumanlar”, *Balkanlar El Kitabı*, derleyenler Osman Karatay – Bilgehan A. Gökdağ, I-III, c. I, Ankara 2006, ss. 185-214.
- Zachariadou, Elizabeth A., “İlk Osmanlılara Dair Tarih ve Efsaneler”, çev. Yunus Koç, *Söğüt'ten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, derleyenler Oktay Özel – Mehmet Öz, İmge Kitabevi, İstanbul 2000, ss. 341-394.